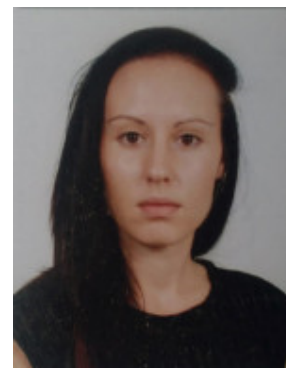

ВЕНЕЦИАНСКА ДАЛМАЦИЯ ПРЕЗ XVIII В. КАТО ТЕМА В СЪВРЕМЕННАТА ИСТОРИОГРАФИЯ

Ивета Косева

Политическата история на Далмация през трите века, предхождащи настоящия, в които тя е притежание последователно на Венеция, Австрия, Югославия и едва от края на XX в. на Хърватия, определя специфичното присъствие на темата за Далмация в историографията. Като част от венецианските морските владения, Далмация от XVIII в. е обект на венецианистиката, където като тема е почти неизменно свързана с проблема за кризата и упадък в Републиката на св. Марко и в този смисъл е функция преди всичко на вътрешнополитическите процеси и явления в доминантата. В същото време характерната етнополитическа картина на Далмация от осемнадесетото столетие, повлияна от зараждащите се нови процеси на самоидентифициране в духа на актуалните културно-политически и идейни тенденции, неминуемо проправя паралел между историята на Далмация от осемнадесети век и историите на съвременните нации с етническо присъствие в бившата венецианска провинция. Нещо повече. До края на XX в. темата за венецианските морски владения и в това число за Далмация от XVIII век остава приоритет на югославската и гръцката историографии.¹ Едва от началото на нашия век работата на редица изследователи по преодоляване на някои проблеми в методологията², по консолидиране на досегашното знание и по осветляване на нови аспекти от историята на Венецианска Далмация от XVIII в. довеждат до постепенното ѝ вътвърждаване като все по-значим историографски дискурс.

¹ Ivetic, E. L'Adriatico nella venezianistica di Roberto Cessi, 231 p.

² Пак там. Иветич отбелязва като основни проблеми анахронистичното национално чувство, което доминира отделните национални историографии и липсата на диалог между тях и официалната венецианистика.

От края на третата четвърт на XX в., определяна от Джеймс Гръб като „златен век“ във венецианистиката, се наблюдава завой от класически дотогава теми и проблеми, което се отразява на насоката и структурата на новите изследвания³. В същото време постепенното преодоляване на властващият дотогава венетоцентристки модел не води до промяна в съотношението на изследванията по трите основни направления – доминанта, континентални владения и морски владения, като последното остава осезаемо по-слабо застъпено.⁴ Още през петдесетте години на двадесети век някои аспекти на темата за Далмация от XVIII век биват включени в изследванията на водещи имена във венецианистиката като Франко Вентури, Марино Беренго и Роберто Чеси, но тя си остава по-скоро „експериментален домен“⁵. Прегледът на изданията между 1959 г. и 2015 г. на „Венециански изследвания“, някогашния „Бюлетин на Института по история на венецианската държава и общество“, дава представа за основните тенденции във венецианистиката и за дела на изследванията върху Далмация от XVIII в. Показателен е фактът, че сред оскъдния брой заглавия, в които Далмация е основен предмет на изследване, само три се отнасят за XVIII в.⁶ Обзорът на съдържанието на годишните периодични издания на базираното в Рим „Далматинско дружество за отечествена история“ в периода от 1984 – 2020 година, включващи публикации и на чужди автори, онагледява донякъде основните насоки в подхода към историята на Далмация. Те могат да бъдат обобщени в констатацията за, от една страна, преимуществен интерес към XVI, XVII и XIX век, а от друга, за фокус върху теми от сферата на изкуството и кулурата на осемнадесетото столетие за сметка на политическите, икономическите и социалните.⁷

Предвид стремежа с настоящата публикация да се направи опит за представяне на основните насоки и принос в съвременната историография по темата за Венецианска Далмация от XVIII век, е необходимо да се очертаят параметрите на постигнатото в тази област през предходния етап в развитието ѝ. Що се касае до изследвания в рамките на венецианската история, то той съвпада с последните три десетилетия от XX в. и се характеризира със стремеж към космополитност в подхода към многообразието от теми и проблеми. Отделни аспекти на въпроса за Венецианска Далмация от XVIII в. биват

³ Grub, J. When Myths Lose Power: Four Decades of Venetian Historiography, 86-87 p.p.

⁴ Ivetic, E. L'Adriatico nella venezianistica di Roberto Cessi, 231-232 p.p

⁵ Пак там, 236 p.

⁶ [Elenco dei sommari di «Studi Veneziani» già «Bollettino dell'Istituto di Storia della Società e dello Stato Veneziano»](#). Става въпрос за изследванията на Лари Улф и Филипо Мария Паладини, които са подробно разгледани в настоящата статия, както и за статия на Еджидио Иветич от 2010 г., озаглавена „La Dalmazia veneta“.

⁷ <http://www.istitutodatini.it/biblio/riviste/d-f/dalm-ro1.htm>

засегнати в изследвания на автори като Джузепе Прага, чиято „Storia di Dalmazia” остава единствена по рода си, Фредерик Лейн⁸, Паоло Прето, Пиеро дел Negro, Джино Бенцони. С имената на дел Negro, Прето и Бенцони е свързано едното от поне две особено авторитетни и мащабни издания от самия край на века, сами по себе си част от грандиозни проекти, материализиращи подема в развитието на венецианистичните изследвания от предходните десетилетия, а именно осми том от „Storia di Venezia” – “L'ultima fase della Serenissima”. Пространната въстъпителна част на Пиеро дел Negro, която е почти неизменен обект на цитиране в съвременните изследвания по темата за осемнадесетото столетие на Венеция, проследява най-важните моменти от политическото битие на Републиката в последния век от съществуването ѝ. В частите, в които засяга морските владения и Далмация, написаното от дел Negro се явява почти единствено изключение в един доминиран от централни и традиционни вътрешнополитически теми колективен труд.

Дванадесети том от „Storia d'Italia” – “La Repubblica di Venezia nell'età moderna : dal 1517 alla fine della Repubblica”, е основен източник на информация за историята на Венеция от последните три века на нейното политическо битие. В него наративът е изцяло подчинен на политическата история на Венеция и е разделен хронологически в три големи раздела според специализацията на всеки един от тримата автори. В последния, обхващащ XVIII век, Джовани Скарабело, наред с основните и най-важни проблеми от този период като дебатите и личностите в Сената, неутралитета и отношенията с Портата, Виена и Рим, се спира за кратко и върху въпроса за отношенията с Петербург и епизода със Средиземноморската кампания на руския флот по време на руско-османската война от 1768-1774г.⁹ Споменаването на Далмация е скромно и почти изцяло в контекста на проблемите, които новоприсъединеното население в близост до османската граница създава за венецианската власт в отношенията ѝ с Портата.

В славяноезичната литература от същия период известен принос по темата Далмация с някои свои изследвания, с които прескача рамките на филологическото поле, в което

⁸ В своята известна монография „Venice, a maritime republic“ Фредерик Лейн проследява историята на Венеция като морска сила от появата на първите заселници на лагуната чак до края на съществуването ѝ. Що се отнася до Далмация през XVIII в., то тя присъства с епизодични споменавания в контекста на експанзията от последната война с Османската империя и на борбата за запазване на лидерството в Адриатика. Все пак в общата картина на последните десетилетия от съществуването на Републиката на св. Марко се долавя оценката за Далмация, която, поставена редом до други неиталиански венециански територии, представлява потенциален аргумент в отстояването на имперски статут за Републиката по подобие на съседната Хабсбургска държава, Lane, F. Venice, a maritime republic, 431 p.

⁹ Scarabello, G. Il Settecento: La Repubblica di Venezia nell'età moderna: dal 1517 alla fine della Repubblica, 582-584 p.p.

се подвизава, има Иван Педерин.¹⁰ През 80-те години на XX в. Марко Ячов издава „Списи Тајног ватиканског архива XVI-XVIII века“, с които хвърля светлина върху политиката на папството спрямо православно-венецианското население. В същото време като основен проблем в сръбските и хърватските заглавия върху Венецианска Далмация от периода се очертава този за верското съперничество, църковните борби на православно-венецианското население и религиозната политика на Венеция и на Рим. Един от първите трудове, които третира тази тематика, е този на свещеника Никодим Милаш от 1901 г., който макар и не научен, задава модела за много бъдещи изследвания. Сред тях най-известни и значими са тези на Марко Ячов и на Миле Богович.

В своята книга „Венеција и Срби у Далмацији у XVIII веку“ Марко Ячов акцентира върху венецианската политика спрямо православно-венецианското население в Далмация. Като основен фактор за незавидното положение на поданиците на Венеция от вътрешността той посочва постоянните опити на католическото духовенство да ги подчини в религиозно отношение, като в това начинание почти неизменно то бива подкрепяно от Венеция. В същото време той оценява като непоследователна венецианската политика спрямо православните свещеници и тяхното паство в опитите им да си издействат самостоятелна църква, подчертавайки значението на личността на управителя на провинцията за конкретната венецианска линия.

В своето изследване „Katolička crkva i pravoslavlje u Dalmaciji za vrijeme mletačke vladavine“ Миле Богович поставя фокуса върху догматичната страна на въпроса за конфликта между католическото и православно-венецианското духовенство в Далмация. Всепризнато достойнство на този поразително съдържателен труд е използваният огромен архивен и изворов материал, както и богатата му историографска база.

Значително по-широк спектър от проблеми обхваща Шиме Перичич в своята книга „Dalmacija uoči pada Mletačke Republike“. Авторът разглежда основните моменти от политическата, икономическата и социалната действителност в Далмация от края на венецианското владение там, последователно акцентирайки върху теми като организация на властта, аграрни отношения, данъци, развитие на занаяти и търговия, отношения с Австрия и с турските власти, събития от региона на Адриатика и отзвук на Френската революция в Далмация.

Специфичен компонент от историята на Венецианска Далмация от периода е темата за Илиризма. Но предвид спецификите на проблематиката, която е в поне толкова

¹⁰ Pederin, I. Die venezianische Verwaltung. Die Innen- und die Aussenpolitik in Dalmatien: Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409-1797).

голяма степен предмет на литературата, колкото и на историята, а хронологически излиза далеч извън рамките на осемнадесетото столетие, тя остава извън фокуса на настоящата статия.

Може да се твърди, че от началото на настоящото столетие темата за Далмация през последния век на венецианска доминация търпи прогрес. В авторитетното издание “Brill’s companion to venetian history, 1400-1797” от 2014г. , в началото на своята студия „Venice’s Maritime Empire in the Early Modern Period“, Бенджамин Арбел поставя ударението върху специфичното място на Далмация в републиканското държавно устройство¹¹. Арбел заявява, че като част от *Stato da mar*, особено в последните два века от съществуването на Републиката, Далмация съчетава всички възможни елементи на различността спрямо центъра, но и спрямо тераферма – език, религия, култура, етнография.¹² Основен фактор за това се явява граничното положение спрямо османските владения на най-вътрешните планински части на провинцията, чието морлашко население докрай остава специфичен елемент в рамките на традиционния венециански модел.¹³ Авторът не пропуска да отбележи и наличието на два различни обществено-политически модела в Далмация – този на крайбрежното население, олицетворен от традиционните градове с техните градски статuti, самоуправление и обществена стратификация и този на планинското гранично население.¹⁴

Арбел засяга, макар и бегло, и други моменти от специфично далматинската действителност през осемнадесетото столетие като религиозните отношения, съдопроизводството, отношенията в общността, социалната структура. От началото на века те се утвърждават като водещи елементи на далматинската проблематика в изследванията на някои съвременни изследователи.

С името на Еджидио Иветич днес се свързва развитието на дискурса за Адриатика, в който Далмация от XVIII в. присъства с проблеми от етно-културно, езиково и регионално значение. Филипо Мария Паладини е ангажиран с голямата тема за отношенията между венецианската власт и населението във вътрешността на Далмация, която с някои свои елементи присъства в разработки на други съвременни и по-ранни историци. В изследванията си Лари Улф обединява темите за Адриатика и за венецианската власт в Далмация, като ги издига на една по-абстрактна плоскост. Новаторството в подхода му към Венецианска Далмация е ясно доловим, въпреки, че

¹¹ Arbel, B. Venice’s Maritime Empire in the Early Modern Period, 127 p.

¹² Пак там, 128

¹³ Пак там

¹⁴ Пак там, 193-194 p.p.

Улф не е първият, който поглежда към тази територия през призмата на Просвещението.

В своята статия „L'Adriatico nella venezianistica di Roberto Cessi” Еджидио Иветич отдава значимото на Роберто Чеси като един от пионерите в адриатическия дискурс. Но както отбелязва самият Иветич, във визията на Чеси Далмация не е част от Адриатика в новата реалност на XVIII в., когато Републиката безвъзвратно губи позицията на лидер в региона. Представител на юридико-икономическата школа и поддръжник на една от най-устойчивите парадигми - тази за трите периода в историята на Венеция, италианският автор счита за необратим процесът на упадък и отрича значението на целия венециански осемнадесети век с аргументи от вътрешнополитически и външнополитически характер.¹⁵ Както посочва Иветич, тези схеми на Чеси биват оспорени почти веднага от нова генерация историци, сред които водещо име е Марино Беренго.¹⁶ Ангажиран също със социално-икономическата тематика, той се насочва към почти неизследваната дотогава тема за Далмация от XVIII в. и с публикациите си от средата на 50-те години успява донякъде да наложи идеята за еманципиране на историята на провинцията от тази на доминантата.¹⁷

Самият Еджидио Иветич със своите изследвания и проекти¹⁸ допринася за по-доброто разбиране на етнополитическата действителност в Далмация от XVIII в. като част от източноадриатическото пространство. Неговите възгледи се основават на идеята за Източна Адриатика като част едновременно от Централна Европа, но и от Средиземноморието, поле на различни национални истории и на съжителство на различни културни модели.¹⁹ Дълбоко ангажиран с разрешаване на наследените от следвоенния период проблеми в историографията, Иветич държи Източна Адриатика да бъде възприемана като „историческо пространство“, а не като исторически субект, който като такъв би бил повод за историографски сблъсък на международно ниво.²⁰ Като част от това историческо пространство Далмация, заедно с Истрия, според Иветич представляват „примерни“ модели.²¹ Когато говори за Далмация Иветич има предвид изключително островите и крайбражието, които от векове са интегрирани в структурата

¹⁵ Ivetic, E. L'Adriatico nella venezianistica di Roberto Cessi, 246 p.

¹⁶ Пак там, 248.

¹⁷ Пак там.

¹⁸ Част от заглавията, свързани с темата за Адриатика, са: Ivetic, E. Adriatico Orientale: Atlante storico di un litorale mediterraneo.; Ivetic, E. Un confine nel Mediterraneo. L'Adriatico orientale tra Italia e Slavia (1300-1900).; Ivetic, E. Geografie confessionali. Cattolici e ortodossi nel crepuscolo della Repubblica di Venezia (1718-1797).; Ivetic, E. Venezia e l'Adriatico orientale: connotazioni di un rapporto (secoli XIV-XVIII);

¹⁹ Ivetic, E. Italia e slavia nell'Adriatico Orientale, 42 p.; L'Adriatico come spazio storico transnazionale, 483;

²⁰ Пак там.

²¹ Пак там, 44 p.

на венецианската държава, но са запазили автентичното си устройство. Макар и в културно-цивилизационно отношение границата между Италия и славянството да минава именно през тези две провинции, в политическо отношение Далмация и Истрия не трябва да се приемат като венециански колонии, а като „крайна периферия на самата Венеция“, на „лимес на Италия от ancien régime“.²² Логично това не се отнася за територията отвъд този лимес, за Далмация от вътрешността. В исторически план много по-дълго време османска, отколкото венецианска, вътрешна Далмация никога не бива успешно имплементира във венецианската държавно-политическа тъкан. В културно-цивилизационен план тя образува заедно с Босна и Херцеговина отделно славянско пространство, лингвистично хомогенно, но религиозно нехомогенно, което се явява огледално на съседното адриатическо славянско пространство с неговото езиково разнообразие и религиозна унифицираност.²³

Именно с тази съвършено различна действителност на Далмация от вътрешността се занимава Филипо Мария Паладини, водещ специалист в областта.²⁴ В основния си труд „Un caos che spaventa'. Poteri, territori e religioni di frontiera nella Dalmazia della tarda età veneta“ той разглежда, през призмата на венецианската власт и опитите ѝ да консолидира своите нови и най-нови владения, всички проявления на общуването между центъра и периферията. Още в началото на наратива Паладини дава да се разбере, че инициативата в това общуване ще бъде изцяло на Серенисимата. Той се позовава на известната реч на Марко Фоскарини пред Сената от 1747 г., посветена на положението в Далмация, като отправна точка на грандиозното ангажиране на Серенисимата с Далмация от вътрешността.²⁵ Във фокуса му влизат действията на тримата делегати на Държавната инквизиция, т.нар. синдици, чието изпращане в Далмация е доказателство за сериозността на това ангажиране. Тяхната работа, макар и оценена нееднозначно от автора, разкрива основните проблеми в тази част от Двойната провинция – обезлюдяване, разпокъсаност на имотите, вътреобщностните конфликти и злоупотреба със земята.²⁶ В изследването на отделните елементи от спецификата на тези далечни венециански територии и тяхното население и в проследяването и анализирането на конкретните действия на венецианската власт, под формата на

²² Пак там.

²³ Пак там, 47

²⁴ Освен цитирания в статията труд, могат да бъдат посочени следните заглавия: Paladini, F.M. *Paternali tiranni: mito e antimito, autorità e conflitto nella Dalmazia veneta*; Paladini, F.M. *Il "noi" e le "barbare consuetudini": pratiche e rappresentazioni del conflitto nella Dalmazia del XVIII° secolo*.

²⁵ Paladini, F.M. *Un caos che spaventa'. Poteri, territori e religioni di frontiera nella Dalmazia della tarda età veneta*, p. 70

²⁶ Пак там, 101-104 p.p.

различни мерки, реформи и инициативи, да наложи там своята административна власт, се състои големият принос на Филипо Мария Паладини. Безценен източник на информация се явяват страниците от „Un caos che spaventa“, в които авторът предлага непосредствен и детайлен поглед върху дистрибуцията на земя и опитите на властта да склони към уседналост морлашкото население и да проправи реформите си в условия на местна съпротива. Сред достойнствата на изследването са множеството описани епизоди от нелекия живот на населението, обичайно съпътствани с насилие, чрез които Паладини илюстрира своите разсъждения за властовите отношения и конфликтите в морлашката общност. Сред заслугите му е и поставянето на фокуса върху управителя на Далмация и Албания като основен фактор във вътрешните процеси в провинцията и конкретно в новите владения. В същото време Паладини отделя внимание и на крайбрежна Далмация, разглеждайки социално-политическите и интелектуалните процеси в Сплит, с което демонстрира, че възприема Далмация в нейната цялост.

Отделни теми от тази мащабна проблематиката, като например тази за социално-политическите специфики на граничната територия, за характерните особености на някои области в Далмация като фактор в ранния етап от налагането на венецианска власт там, както и за опитите за религиозна еманципация на православно далматинско население, присъстват в разработки на други по-ранни или съвременни изследователи.²⁷ В същото време оригиналността на Паладини се крие до голяма степен в комплексното и задълбочено представяне на проблема за Далмация от вътрешността в цялата съвкупност от проблеми.

В много по-различна перспектива Лари Улф вижда Далмация от XVIII в. Със заглавието на своя труд „Venice and the Slavs: the discovery of Dalmatia in the age of Enlightenment“ той загатва за по-нетрадиционен подход. Да се разглежда историята на Венеция от XVIII в. през призмата на Просвещението само по себе си не е новост. Емблематично и единствено по рода си остава петтомното издание на Франко Вентури „Settecento riformatori“, в което посветената на Венеция втора част на пети том - “La Repubblica di Venezia, 1761-1797” – представлява най-значимото изследване върху Просвещението в Републиката на св. Марко²⁸. Концентриран изключително върху процесите в самата Венеция, Вентури оставя Далмация извън обсега на изследването и в този смисъл заявката на Улф за обединяване в една книга на Венеция и Далмация по

²⁷ Pedani, M.P. Ottoman-venetian border XV-XVIII; Mayhew, T. Dalmatia between Ottoman and Venetian rule. Contado di Zara 1645-1718; За обстоен обзор на историографията, посветена на религиозните конфликти в Далмация през XVIII и XIX век, вж: Fin. M. La polemica confessionale fra i serbi ortodossi e il clero cattolico in Dalmazia fra xvii e xix secolo. La vicenda di Gerasim Zelić

²⁸ Robertson, J. Franco Venturi's Enlightenment

линия на Просвещението в много отношения е новаторска.²⁹ И при Улф, както при Паладини, централен е въпросът за политиката на венецианската власт спрямо новоприсъединените територии и тяхното население. За америанския историк повратен момент в това начинание е публикуването през 1774 г. на „Viaggio in Dalmazia“ на Алберто Фортис. С това Улф свързва началото на един всеобхватен процес на „откриване“ в рамките на просвещенските принципи на морлаците от вътрешността на Далмация. В средите на културата и изкуството, а от там и на просветената част от венецианското общество, разразилата се през последните две десетилетия „морлакомания“ е израз на принадлежност към най-висшите просвещенски идеи. За венецианската власт публикуването на „Viaggio in Dalmazia“ съвпада с въвеждането на някои модерни принципи в управлението като физиократията.³⁰ В същото време заключенията на Фортис по отношение на морлашкото население дават повод на Венеция да преосмисли подхода и методите си спрямо него – идеята за дисциплиниране на морлаците е отхвърлена в полза идеята за тяхното цивилизоване.³¹ Венецианската власт стига до убеждението, че единствено в идеологическите рамки на Просвещението би могла да издигне една нова и спасителна имперска идеология. В нея далматинското население от крайбражието и това от хинтерланда имат различни функции. В опитите си да оправдае и легитимира имперските си амбиции, Венеция, според Улф, неволно катализира процеса на самоидентифициране на далматинските си поданици в рамките на съществуващите вече представи за нация. Последниците от това намират пълно манифестиране в съвсем друга епоха, от която, без самите жители на Далмация да подозират, ги дели много малко време.

Работата на тримата разгледани по-горе изследователи се отличава със задълбоченост, своеобразно новаторство и постоянство в очертаването на характерен подход към проблематика на Далмация от XVIII век. В същото време в по-глобален план се наблюдава натрупване на все по-голям масив от изследвания върху историята на Далмация, където водеща тенденция е интердисциплинарният подход и в който по отношение на осемнадесетото столетие трябва да бъде отбелязан приносът на автори като Естер Капуцо, Инослав Бешкер, Йосип Вранджевич, Ивано Кавалини.³² Разширяването на проблематиката, попълването на белите петна и въвеждането на

²⁹ Bridgwood, J. review: Venice and the Slavs. The Discovery of Dalmatia in the Age of Enlightenment; Grub, J. review: Venice and the Slavs. The Discovery of Dalmatia in the Age of Enlightenment

³⁰ Wolff, L. 234

³¹ пак там, 323

³² Capuzzo, E. Viaggiatori in Dalmazia tra Settecento e Novecento.; Bešker, I. Come l'Europa sentì i Morlacchi.; Vrandečić, J. La Dalmazia nell'età moderna: L'influsso della "rivoluzione militare" sulla società dalmata.; Cavallini, I. L'immagine degli slavi del Sud nell'opera italiana tra Illirismo e esotismo dopo il 1848.

нови контексти и перспективи са сред основните заслуги на съвременните специалисти в областта. Главният резултат от това е все по-отчетливото формиране на нови нива на усмисляне и интерпретиране на Венецианска Далмация от XVIII век и на мястото ѝ като тема в съвременната историография.

ЛИТЕРАТУРА

Arbel, B. Venice's Maritime Empire in the Early Modern Period. In: (Eric Dursteler, ed.). A Companion to Venetian History, 1400-1797. Leiden, 2013, pp. 125 – 253.

Bogović, M. Katolička crkva i pravoslavlje u Dalmaciji za vrijeme mletačke vladavine. Zagreb, 1982

Fin, M. La polemica confessionale fra i serbi ortodossi e il clero cattolico in Dalmazia fra xvii e xix secolo. La vicenda di Gerasim Zelić, Studi Slavistici xi (2014): 23-47.

Grub, J. When Myths Lose Power: Four Decades of Venetian Historiography, The Journal of Modern History, Vol. 58, No. 1 (Mar., 1986), pp. 43-94. Accessed: 14-12-2019 08:49 UTC

Ivetic, E. L'Adriatico nella venezianistica di Roberto Cessi, 'Mediterranea. Ricerche storiche', 28 (2013), pp. 231-248.

Jačov, M. Venecija i Srbi u Dalmaciji u XVIII veku. Sibenik, 1987.

Lane, F. Venice, a maritime republic. JHU Press, 1973.

Mayhew, T. Dalmatia between Ottoman and Venetian rule Contado di Zara 1645-1718.

Del Negro, P. Introduzione. Nel: Storia di Venezia: L'ultima fase della Serenissima, vol. 8, 1998, pp. 5 – 87.

Paladini, F.M. 'Un caos che spaventa'. Poteri, territori e religioni di frontiera nella Dalmazia della tarda età veneta. Venezia, 2002

Peričić, Š. Dalmacija uoči pada Mletačke Republike. Zagreb, 1980

Scarabello, G. Il Settecento in: La Repubblica di Venezia nell'età moderna. Dal 1517 alla fine della Repubblica. Turin, 1992

Wolff, L. Venice and the Slavs: The Discovery of Dalmatia in the Age of Enlightenment. Stanford, 2001.

VENETIAN DALMATIA IN THE 18th CENTURY AS A TOPIC IN THE CONTEMPORARY HISTORICAL RESEARCH

Iveta Koseva

As part of the Venetian maritime possessions, Dalmatia from the XVIII century is the subject of Venetian studies, where the theme is almost invariably related to the crisis and decline of the Republic of St. Mark and in this sense is primarily a function of domestic political processes and phenomena in the Dominanta. At the same time, Dalmatia is part of the historical space of the Eastern Adriatic and therefore represents an element of the history and historiography of Serbs, Croats and Slovenes. Since the beginning of this century, the work of a number of researchers to overcome some problems in methodology, to consolidate existing knowledge and to shed light on new aspects of the history of Venetian Dalmatia from the XVIII century led to its gradual establishment as an increasingly important historiographical discourse.